

Podstawy metrologii 2022 Przykłady do kolokwium N3

I. Pomiary mostkowy prądu stałego

Przykład 1. Mostkiem Wheatstone'a mierzona jest rezystancja R_x . Wartości rezystancji rezystorów mostka: $R_A=1000 \Omega$, $R_B=100 \Omega$. Podczas zrównoważenia mostka uzyskano wartość rezystancji zrównoważenia $R_{zr}=523.6 \Omega$. Maksymalne dopuszczalne względne błędy (odchylenia rezystancji mostka od wartości nominalnych) równe $\delta_{RA}=\delta_{RB}=\delta_{R_{zr}}=\pm 0.02\%$.

Wyznaczyć:

- 1) zmierzoną wartość rezystancji R_x ,
- 2) względną złożoną niepewność standardową pomiaru według metody typu B (składową od nieczułości można pominąć),
- 3) bezwzględną złożoną niepewność standardową pomiaru typu B.

Rozwiązanie:

- 1) Zmierzona wartość rezystancji

$$R_x = \frac{R_A}{R_B} \cdot R_{zr} = \frac{1000 \Omega}{100 \Omega} \cdot 523.6 \Omega = 5836 \Omega$$

- 2) względna złożona niepewność standardową pomiaru według metody typu B
Składowa niepewności od kwantowania (dyskretności wartości rezystancji R_{zr}).
Wartość cyfry najmniej znaczącej rezystancji $R_{zr,kw} = 0.1 \Omega$, dlatego względna standardowa niepewność od kwantowania

$$u_{Brel}(R_{zr,kw}) = \frac{0.5 \cdot \Delta R_{zr,kw}}{\sqrt{3} \cdot R_{zr}} 100\% = \frac{0.5 \cdot 0.1 \Omega}{\sqrt{3} \cdot 523.6 \Omega} 100\% \approx 0.00551\%$$

Dlatego względna złożona niepewność standardową

$$u_{c,rel}(R_x) = \sqrt{\frac{\delta_{RA}^2 + \delta_{RB}^2 + \delta_{R_{zr}}^2}{3} + u_{Brel}^2(R_{zr,kw})} = \sqrt{\frac{0.02^2 + 0.02^2 + 0.02^2}{3} + 0.00551^2} \approx 0.0207\%$$

- 3) Bezwzględna złożona niepewność standardową pomiaru.

$$u_c(R_x) = \frac{u_{c,rel}(R_x) \cdot R_x}{100\%} \approx \frac{0.0207\% \cdot 5836 \Omega}{100\%} \approx 1.08 \Omega$$

Przykład 2. Mostkiem Wheatstone'a mierzona jest rezystancja R_x . Wartości rezystancji rezystorów mostka: $R_A=100 \Omega$; $R_B=1000 \Omega$. W celu zmniejszenia wpływu efektów losowych podczas pomiaru przeprowadzono $n=5$ powtórnych zrównoważeń mostka i uzyskano wartości rezystancji rezystora zrównoważenia: $R_{zr1}=891,4 \Omega$, $R_{zr2}=891,7 \Omega$, $R_{zr3}=890.8 \Omega$, $R_{zr4}=891,0 \Omega$, $R_{zr5}=891.3 \Omega$.

Wyznaczyć:

- 1) zmierzoną wartość rezystancji R_x ,
- 2) bezwzględną standardową niepewności pomiaru według metody typu A,
- 3) względną standardową niepewności pomiaru rezystancji.

Rozwiązanie:

- 1a) Obliczmy poszczególne wartości pomiaru rezystancji:

$$R_{x1} = \frac{R_A}{R_B} \cdot R_{zr1} = \frac{100 \Omega}{1000 \Omega} \cdot 891.4 \Omega = 89.14 \Omega, \quad R_{x2} = \frac{100 \Omega}{1000 \Omega} \cdot 891.7 \Omega = 89.17 \Omega,$$

$$R_{x3} = \frac{100\Omega}{1000\Omega} \cdot 890.8\Omega = 89.08\Omega, \quad R_{x4} = \frac{100\Omega}{1000\Omega} \cdot 891.0\Omega = 89.10\Omega,$$

$$R_{x5} = \frac{100\Omega}{1000\Omega} \cdot 891.3\Omega = 89.13\Omega.$$

1b) Zmierzoną wartością jest wartość średnia rezystancji:

$$R_x = R_{xsr} = \frac{R_{x1} + R_{x2} + R_{x3} + R_{x4} + R_{x5}}{5} = \frac{89.14 + 89.17 + 89.08 + 89.10 + 89.13}{5} = 89.124\Omega$$

2) Bezwzględna standardowa niepewność pomiaru rezystancji według metody typu A

$$u_A(R_x) = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (R_{xi} - R_{xsr})^2}{n(n-1)}} =$$

$$= \sqrt{\frac{(89.14 - 89.124)^2 + (89.17 - 89.124)^2 + (89.08 - 89.124)^2 + (89.10 - 89.124)^2 + (89.13 - 89.124)^2}{5 \cdot 4}}$$

$$\approx 0.0157\Omega$$

3) Względna niepewność rezystancji

$$u_A(R_x) = \frac{u_A(R_x)}{R_x} 100\% = \frac{0.0157\Omega}{89.124\Omega} 100\% \approx 0.0176\%$$

Przykład 3. Mostkiem Thomsona mierzona jest rezystancja R_x . Wartość rezystancji mostka $R_A=100\Omega$, wartość rezystancji rezystora referencyjnego $R_N=0.1\Omega$, podczas zrównoważenia mostka uzyskano wartość rezystancji zrównoważenia $R_{zr}=258.1\Omega$. Maksymalne dopuszczalne względne błędy (odchylenia rezystancji mostka od wartości nominalnych) równe $\delta_{RA} = \delta_{Rzr} = \pm 0.02\%$. Maksymalny dopuszczalny względny błąd rezystora referencyjnego $\delta_{RN} = \pm 0.01\%$.

Wyznaczyć:

- 1) zmierzoną wartość rezystancji R_x (w miliomach),
- 2) względną złożoną niepewność standardową pomiaru według metody typu B (składową od nieczułości można pominąć),
- 3) bezwzględną złożoną niepewność standardową pomiaru typu B.

Rozwiązanie:

1) Zmierzona wartość rezystancji (mnożenie na 1000 daje wynik w miliomach)

$$R_x = \frac{R_N}{R_A} \cdot R_{zr} = \frac{0.1\Omega}{100\Omega} \cdot 258.1\Omega = 0.2581\Omega = 258.1\text{ m}\Omega$$

2) względną złożoną niepewność standardową pomiaru według metody typu B
Składowa niepewności od kwantowania (dyskretności wartości rezystancji R_{zr}).

Wartość cyfry najmniej znaczącej rezystancji $R_{zr,kw} = 0.1\Omega$, dlatego względna standardowa niepewność od kwantowania

$$u_{Brel}(R_{zr,kw}) = \frac{0.5 \cdot \Delta R_{zr,kw}}{\sqrt{3} \cdot R_{zr}} 100\% = \frac{0.5 \cdot 0.1\Omega}{\sqrt{3} \cdot 258.1\Omega} 100\% \approx 0.0112\%$$

Dlatego względna złożona niepewność standardową

$$u_{c,rel}(R_x) = \sqrt{\frac{\delta_{RA}^2 + \delta_{Rzr}^2 + \delta_{RN}^2}{3} + u_{Brel}^2(R_{zr,kw})} = \sqrt{\frac{0.02^2 + 0.02^2 + 0.01^2}{3} + 0.0112^2} \approx 0.0206\%$$

3) Bezwzględna złożona niepewność standardową pomiaru.

$$u_c(R_x) = \frac{u_{c,rel}(R_x) \cdot R_x}{100\%} \approx \frac{0.0206\% \cdot 258.1\text{ m}\Omega}{100\%} \approx 0.0532\text{ m}\Omega$$

Przykład 4. Mostkiem Thomsona mierzona jest rezystancja R_x . Wartość rezystancji mostka $R_A=1000 \Omega$, wartość rezystancji rezystora referencyjnego $R_N=0.01 \Omega$. W celu zmniejszenia wpływu efektów losowych podczas pomiaru przeprowadzono $n=6$ powtórnych zrównoważeń mostka i uzyskano wartości rezystancji rezystora zrównoważenia: $R_{zr1}=5387.0\Omega$, $R_{zr2}=5387.9\Omega$, $R_{zr3}=5386.8\Omega$, $R_{zr4}=5386.2\Omega$, $R_{zr5}=5388.4\Omega$, $R_{zr6}=5386.0\Omega$.

Wyznaczyć:

- 1) zmierzoną wartość rezystancji R_x (w miliomach),
- 2) bezwzględną standardową niepewności pomiaru według metody typu A,
- 3) względną standardową niepewności pomiaru rezystancji.

Rozwiązanie:

1a) Obliczmy poszczególne wartości pomiaru rezystancji (mnożenie na 1000 daje wynik w miliomach):

$$R_{x1} = \frac{R_N}{R_A} \cdot R_{zr1} \cdot 1000 = \frac{0.01\Omega}{1000\Omega} \cdot 5387.0 \cdot 1000m\Omega = 53.870m\Omega,$$

$$R_{x2} = \frac{0.01\Omega}{1000\Omega} \cdot 5387.9 \cdot 1000m\Omega = 53.879 m\Omega, \quad R_{x3} = \frac{0.01\Omega}{1000\Omega} \cdot 5386.8 \cdot 1000m\Omega = 53.868 m\Omega$$

$$R_{x4} = \frac{0.01\Omega}{1000\Omega} \cdot 5386.2 \cdot 1000m\Omega = 53.862 m\Omega, \quad R_{x5} = \frac{0.01\Omega}{1000\Omega} \cdot 5388.4 \cdot 1000m\Omega = 53.884 m\Omega$$

$$R_{x6} = \frac{0.01\Omega}{1000\Omega} \cdot 5386.0 \cdot 1000m\Omega = 53.860 m\Omega.$$

1b) Zmierzoną wartością jest wartość średnia rezystancji:

$$\begin{aligned} R_x = R_{xsr} &= \frac{R_{x1} + R_{x2} + R_{x3} + R_{x4} + R_{x5} + R_{x6}}{6} = \\ &= \frac{53.870 + 53.879 + 53.868 + 53.862 + 53.884 + 53.860}{6} = 53.8705 m\Omega \end{aligned}$$

2) Bezwzględna standardowa niepewność pomiaru rezystancji według metody typu A

$$\begin{aligned} u_A(R_x) &= \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (R_{xi} - R_{xsr})^2}{n(n-1)}} = \\ &= \sqrt{\frac{(53.870 - 53.8705)^2 + (53.879 - 53.8705)^2 + (53.868 - 53.8705)^2 + (53.862 - 53.8705)^2 + (53.884 - 53.8705)^2 + (53.860 - 53.8705)^2}{6 \cdot 5}} = \\ &\approx 0.00385 m\Omega \end{aligned}$$

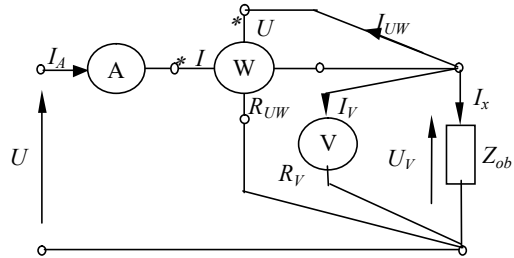
3) Względna niepewność rezystancji

$$u_A(R_x) = \frac{u_A(R_x)}{R_x} 100\% = \frac{0.00385 m\Omega}{53.8705 m\Omega} 100\% \approx 0.00713\%$$

Przykłady do kolokwium N3

II. Pomiary mocy w obwodach 1-fazowych

Przykład 1. Moc odbiornika jednofazowego mierzona watomierzem z parametrami: zakresy napięciowy $U_{nW}=75\text{ V}$, prądowy $I_{nW}=10\text{ A}$; znamionowa liczba działek $n_{nW}=150\text{ dz}$, nominalny $\cos\varphi_{nW}=1$, wskazanie watomierza $n_W=67\text{ dz}$. Do kontroli napięcia na odbiorniku wykorzystuje się woltomierz, którego wskazanie $U_V=62,5\text{ V}$ oraz amperomierz, którego wskazanie $I_A=7,25\text{ A}$. Według wskazania mierników (watomierza, woltomierza i amperomierza) **wyznaczyć**:

1. Zużywaną odbiornikiem moc czynną P .
2. Moc pozorną S .
3. Moc bierną Q .

Rozwiązanie:

1) Wyznaczamy stałą podziałki watomierza: $c_W = \frac{U_{nW} \cdot I_{nW} \cdot \cos\varphi_{nW}}{n_W} = \frac{75\text{ V} \cdot 10\text{ A} \cdot 1}{150\text{ dz}} = 5\text{ W/dz}$

2) Wyznaczamy moc czynną (według wskazania watomierza):

$$P = P_W = c_W \cdot n_W = 5 \frac{\text{W}}{\text{dz}} \cdot 67\text{ dz} = 335\text{ W}$$

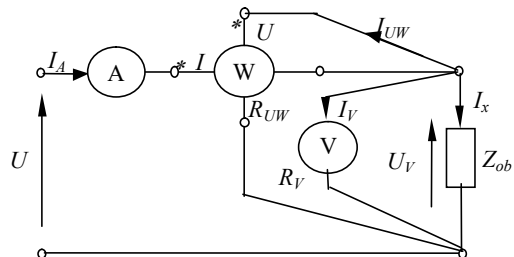
3) Wyznaczamy moc pozorną (według wskazań woltomierza i amperomierza):

$$S = U_V \cdot I_A = 62,5\text{ V} \cdot 7,25\text{ A} = 453,125\text{ V} \cdot \text{A}$$

4) Wyznaczamy moc bierną (według mocy pozornej i czynnej):

$$Q = \sqrt{S^2 - P^2} = \sqrt{453,125^2 - 335^2} \approx 305,12\text{ Var}$$

Przykład 2. Moc odbiornika jednofazowego mierzona watomierzem z parametrami: zakresy napięciowy $U_{nW}=300\text{ V}$, prądowy $I_{nW}=5\text{ A}$; znamionowa liczba działek $n_{nW}=150\text{ dz}$, nominalny $\cos\varphi_{nW}=1$, wskazanie watomierza $n_W=123,5\text{ dz}$, klasa dokładności watomierza $kl_W=0,5$. **Wyznaczyć**:

1. Zużywaną odbiornikiem moc czynną.
2. Względna standardową niepewność wskazania watomierza
3. Bezwzględna standardową niepewność wskazania watomierza

Rozwiązanie:

1) Wyznaczamy stałą podziałki watomierza: $c_W = \frac{U_{nW} \cdot I_{nW} \cdot \cos\varphi_{nW}}{n_W} = \frac{300\text{ V} \cdot 5\text{ A} \cdot 1}{150\text{ dz}} = 10\text{ W/dz}$

2) Wyznaczamy moc czynną (według wskazania watomierza):

$$P = P_W = c_W \cdot n_W = 10 \frac{\text{W}}{\text{dz}} \cdot 123,5\text{ dz} = 1235\text{ W}$$

3) Wyznaczamy względną standardową niepewność wskazania watomierza:

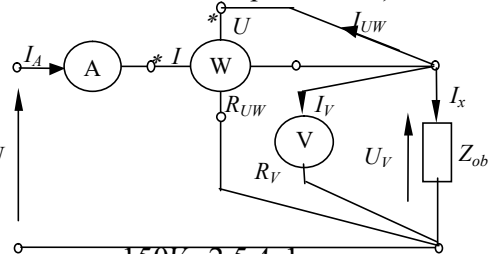
$$u_{B,rel}(P_W) = \frac{kl_W}{\sqrt{3}} \cdot \frac{n_{nW}}{n_W} = \frac{0,5\%}{\sqrt{3}} \cdot \frac{150\text{ dz}}{123\text{ dz}} = 0,351\%$$

4) Wyznaczamy bezwzględną standardową niepewność wskazania watomierza:

$$u_B(P_W) = \frac{u_{B,rel}(P_W)}{100\%} \cdot P_W = \frac{0,351\%}{100\%} \cdot 1235\text{ W} = 4,33\text{ W}$$

Przykład 3. Moc odbiornika jednofazowego mierzona watomierzem z parametrami: zakres napięciowy $U_{nW}=150$ V, prąd w cewce napięciowej przy zakresowym napięciu: 5 mA, prądowy $I_{nW}=2.5$ A; znamionowa liczba działek $n_{nW}=75$ dz, nominalny $\cos\varphi_{nW}=1$, wskazanie watomierza $n_W=57.5$ dz. Do kontroli napięcia na odbiorniku wykorzystuje się woltomierz, którego wskazanie $U_V=122.5$ V (zakres 150 V) z prądem pełnego wychylenia $I_{nV}=10$ mA, oraz amperomierz, którego wskazanie $I_A=1.55$ A. Według wskazania mierników (watomierza, woltomierza i amperomierza) **wyznaczyć:**

1. Zużywaną moc według wskazania watomierza.
2. Moc zużywaną miernikami P_{miern} .
3. Skorygowaną moc zużywaną odbiornikiem.
3. Względny błąd systematyczny przy braku korekcji mocy. U

Rozwiązanie:

1) Wyznaczamy stałą podziałki watomierza: $c_W = \frac{U_{nW} \cdot I_{nW} \cdot \cos\varphi_{nW}}{n_W} = \frac{150V \cdot 2.5A \cdot 1}{75dz} = 5W/dz$

2) Wyznaczamy moc czynną (według wskazania watomierza):

$$P = P_W = c_W \cdot n_w = 5 \frac{W}{dz} \cdot 57.5 dz = 287.5 W$$

3) Wyznaczamy rezystancję cewki napięciowej watomierza: $R_{UW} = \frac{U_{nW}}{I_{UnW}} = \frac{150V}{5mA} = 30 k\Omega$,

4) Wyznaczamy moc zużywaną cewką napięciową watomierza

$$P_{UW} = \frac{U_V^2}{R_{UW}} = \frac{122.5^2 V^2}{30 \cdot 10^3 \Omega} \approx 0.500 W$$

5) Wyznaczamy rezystancję cewki woltomierza $R_V = \frac{U_{nV}}{I_{nV}} = \frac{150V}{10mA} = 15 k\Omega$,

6) Wyznaczamy moc zużywaną cewką woltomierza

$$P_V = \frac{U_V^2}{R_V} = \frac{122.5^2 V^2}{15 \cdot 10^3 \Omega} \approx 1.00 W$$

7). Wyznaczamy moc zużywaną miernikami P_{miern} .

$$P_{miern} = P_{UW} + P_V = 0.500 W + 1.00 W = 1.500 W$$

8) Wyznaczamy skorygowaną moc zużywaną odbiornikiem.

$$P_{x, kor} = P - P_{miern} = 287.5 W + 1.5 W = 286.0 W$$

9) Wyznaczamy względny błąd systematyczny przy braku korekcji mocy.

$$\delta_{P, syst} = \frac{P_{miern}}{P_x} 100\% = \frac{1.5 W}{286.0 W} \cdot 100\% = 0.525\%$$

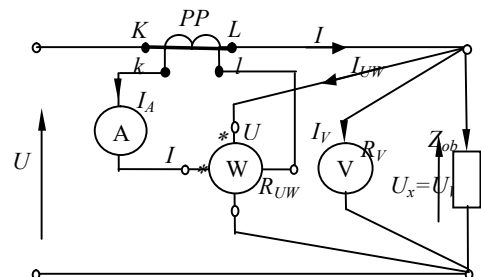
Przykład 4.

Moc odbiornika jednofazowego mierzona watomierzem z parametrami: zakres napięciowy $U_{nW}=300$ V, prądowy $I_{nW}=5$ A; znamionowa liczba działek $n_{nW}=150$ dz, nominalny $\cos$: $\cos\varphi_{nW}=1$, odchylenie wskazówki watomierza $n_W=98.5$ dz. Przekładnia przekładnika $K_{IN}=20A/5A$. Wskazanie woltomierza Według wskazania watomierza $U_V=230$ V, wskazanie amperomierza $I_A=4.67A$.

Wyznaczyć:

1. Zużywaną odbiornikiem moc czynną P.
2. Moc pozorną S.
3. Moc bierna Q.

Rozwiązanie:

1) Wyznaczamy stałą podziałki watomierza:

$$c_W = \frac{U_{nW} \cdot I_{nW} \cdot \cos \varphi_{nW}}{n_W} = \frac{300V \cdot 5A \cdot 1}{150dz} = 10W/dz$$

2) Wyznaczamy moc wskazywaną watomierzem:

$$P_W = c_W \cdot n_w = 10 \frac{W}{dz} \cdot 98.5dz = 985 W$$

3) Wyznaczamy moc czynną zużywaną odbiornikiem (uwzględniamy przekładnie przekładnika prądowego):

$$P = P_W K_{IN} = 985 W \cdot \frac{20A}{5A} = 3940 W$$

4) Wyznaczamy moc pozorną (według wskazań woltomierza i amperomierza z uwzględnieniem przekładni przekładnika prądowego):

$$S = U_V \cdot I_A \cdot K_{IN} = 231 V \cdot 4.67 A \cdot \frac{20A}{5A} = 4315.1 V \cdot A$$

5) Wyznaczamy moc bierną (według mocy pozornej i czynnej):

$$Q = \sqrt{S^2 - P^2} = \sqrt{4315.1^2 - 3940^2} \approx 1759.6 Var$$

Przykład 5. Moc odbiornika jednofazowego mierzona watomierzem z parametrami: zakres napięciowy $U_{nW}=75 V$, prądowy $I_{nW}=5 A$; znamionowa liczba działek $n_{nW}=150 dz$, nominalny $\cos \varphi_{nW}=1$, klasa dokładności $kl_W=0,2\%$, odchylenie wskazówki watomierza $n_w=132.5 dz$. Przekładnia przekładnika $K_{IN}=2A/5A$, klasa dokładności $kl_{pp}=0,2\%$. Według wskazania watomierza **wyznaczyć:**

1. Zużywaną odbiornikiem moc czynną.
2. Względna standardową niepewność wskazania watomierza
3. Względna standardową niepewność przekładni
4. Złożoną względną niepewność wyniku pomiaru mocy.
5. Złożoną bezwzględną niepewność wyniku pomiaru mocy.

Rozwiązanie:

1) Wyznaczamy stałą podziałki watomierza:

$$c_W = \frac{U_{nW} \cdot I_{nW} \cdot \cos \varphi_{nW}}{n_W} = \frac{75V \cdot 5A \cdot 1}{150dz} = 2.5W/dz$$

2) Wyznaczamy moc wskazywaną watomierzem:

$$P_W = c_W \cdot n_w = 2.5 \frac{W}{dz} \cdot 132.5dz = 331.25 W$$

3) Wyznaczamy moc zużywaną odbiornikiem (uwzględniamy przekładnie przekładnika prądowego):

$$P = P_W K_{IN} = 331.25W \frac{2A}{5A} = 165.5 W$$

4) Wyznaczamy względną standardową niepewność wskazania watomierza:

$$u_{B,rel}(P_W) = \frac{kl_W}{\sqrt{3}} \cdot \frac{n_{nW}}{n_W} = \frac{0.2\%}{\sqrt{3}} \cdot \frac{150dz}{132.5dz} = 0.131\%$$

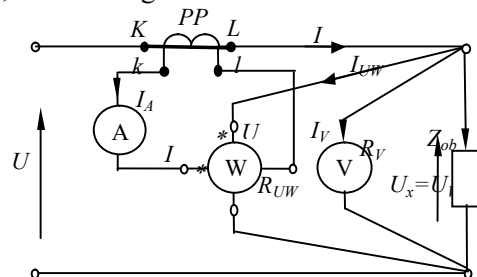
5) Wyznaczamy względną standardową niepewność przekładni prądowej:

$$u_{B,rel}(K_{IN}) = \frac{kl_{pp}}{\sqrt{3}} = \frac{0.2\%}{\sqrt{3}} = 0.115\%$$

6) Wyznaczamy złożoną względną standardową niepewność pomiaru mocy:

$$u_{B,rel}(P) = \sqrt{u_{B,rel}^2(P_W) + u_{B,rel}^2(K_{IN})} = \sqrt{0.131^2 + 0.115^2} \approx \frac{0.2\%}{\sqrt{3}} = 0.174\%$$

7) Wyznaczamy złożoną bezwzględną standardową niepewność pomiaru mocy:

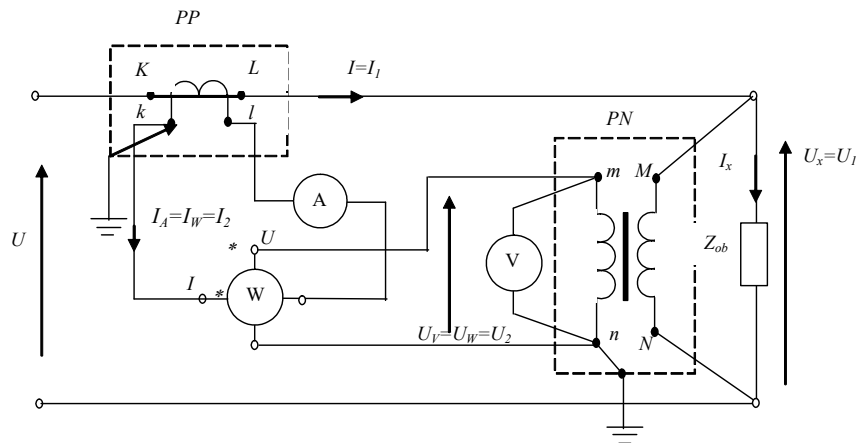

$$u_B(P) = \frac{u_{B,rel}(P) \cdot P}{100\%} = \frac{0.174\%}{100\%} \cdot 132.5 W = 0.23 W$$

Przykład 6. Moc odbiornika jednofazowego mierzona watomierzem z parametrami: zakres napięciowy $U_{nW}=120 V$, prądowy $I_{nW}=5 A$; znamionowa liczba działek $n_{nW}=150 dz$, nominalny $\cos\varphi_{nW}=1$, odchylenie wskazówki watomierza $n_W=107.5 dz$. Przekładnia przekładnika prądowego $K_{IN}=50A/5A$, przekładnia przekładnika napięciowego $K_{UN}=3000V/100V$. Wskazanie woltomierza $U_V=92.5 V$, wskazanie amperomierza $I_A=4.27A$.

Wyznaczyć:

1. Zużywaną odbiornikiem moc czynną P .
2. Moc pozorną S .
3. Moc bierna Q .

Rozwiązanie:

- 1) Wyznaczamy stałą podziałki watomierza:

$$c_W = \frac{U_{nW} \cdot I_{nW} \cdot \cos\varphi_{nW}}{n_W} = \frac{120V \cdot 5A \cdot 1}{150dz} = 4W/dz$$

- 2) Wyznaczamy moc wskazywaną watomierzem:

$$P_W = c_W \cdot n_w = 4 \frac{W}{dz} \cdot 88.5dz = 354 W$$

- 3) Wyznaczamy moc czynną zużywaną odbiornikiem (uwzględniamy przekładni przekładników prądowego i napięciowego):

$$P = P_W K_{IN} K_{UN} = 354 W \cdot \frac{50A}{5A} \cdot \frac{3000V}{100V} = 106200 W = 106.20 kW$$

- 4) Wyznaczamy moc pozorną (według wskazań woltomierza i amperomierza z uwzględnieniem przekładni przekładników prądowego i napięciowego):

$$S = U_V \cdot I_A \cdot K_{IN} \cdot K_{UN} = 92.5 V \cdot 4.27 A \cdot \frac{50A}{5A} \cdot \frac{3000V}{100V} = 118492.5 V \cdot A = 118.49 kVA$$

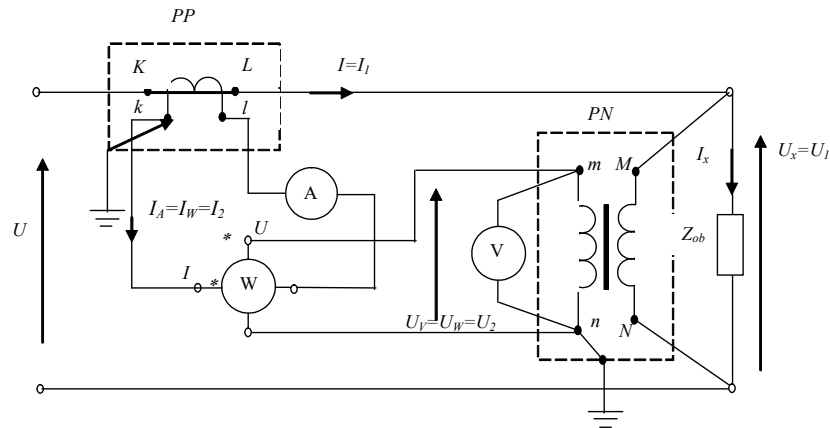
- 5) Wyznaczamy moc bierną (według mocy pozornej i czynnej):

$$Q = \sqrt{S^2 - P^2} = \sqrt{118.49^2 - 106.20^2} \approx 52.56 kVar$$

Przykład 7. Moc odbiornika jednofazowego mierzona watomierzem z parametrami: zakres napięciowy $U_{nW}=120 V$, prądowy $I_{nW}=5 A$; znamionowa liczba działek $n_{nW}=75 dz$, nominalny $\cos\varphi_{nW}=1$, odchylenie wskazówki watomierza $n_W=57.5 dz$, klasa dokładności $kl_W=0.5$. Przekładnia przekładnika prądowego $K_{IN}=10A/5A$, klasa dokładności $kl_{PP}=0.5$, przekładnia przekładnika napięciowego $K_{UN}=1500V/100V$, klasa dokładności $kl_{PN}=0.5$.

Wyznaczyć:

1. Zużywaną odbiornikiem moc czynną.
2. Względna standardową niepewność wskazania watomierza
3. Względna standardową niepewność obydwu przekładni.
4. Złożoną względną niepewność wyniku pomiaru mocy.
5. Złożoną bezwzględną niepewność wyniku pomiaru mocy.

Rozwiązanie:

1) Wyznaczamy stałą podziałki watomierza:

$$c_W = \frac{U_{nW} \cdot I_{nW} \cdot \cos \varphi_{nW}}{n_W} = \frac{120V \cdot 5A \cdot 1}{75dz} = 8W/dz$$

2) Wyznaczamy moc wskazywaną watomierzem:

$$P_W = c_W \cdot n_w = 8 \frac{W}{dz} \cdot 57.5dz = 460 W$$

3) Wyznaczamy moc zużywaną odbiornikiem (uwzględniamy przekładnie przekładnika prądowego i napięciowego):

$$P = P_W K_{IN} K_{UN} = 460 W \cdot \frac{10A}{5A} \cdot \frac{1500V}{10V} = 13800 W = 13.80 kW$$

4) Wyznaczamy względną standardową niepewność wskazania watomierza:

$$u_{B,rel}(P_W) = \frac{kl_W}{\sqrt{3}} \cdot \frac{n_{nW}}{n_W} = \frac{0.5\%}{\sqrt{3}} \cdot \frac{75dz}{57.5dz} = 0.377\%$$

5) Wyznaczamy względną standardową niepewność przekładni prądowej:

$$u_{B,rel}(K_{IN}) = \frac{kl_{IN}}{\sqrt{3}} = \frac{0.5\%}{\sqrt{3}} = 0.289\%$$

6) Wyznaczamy względną standardową niepewność przekładni napięciowej:

$$u_{B,rel}(K_{UN}) = \frac{kl_{UN}}{\sqrt{3}} = \frac{0.5\%}{\sqrt{3}} = 0.289\%$$

7) Wyznaczamy złożoną względną standardową niepewność pomiaru mocy:

$$u_{B,rel}(P) = \sqrt{u_{B,rel}^2(P_W) + u_{B,rel}^2(K_{IN}) + u_{B,rel}^2(K_{UN})} = \sqrt{0.377^2 + 0.289^2 + 0.289^2} \approx 0.555\%$$

8) Wyznaczamy złożoną bezwzględną standardową niepewność pomiaru mocy:

$$u_B(P) = \frac{u_{B,rel}(P) \cdot P}{100\%} = \frac{0.555\%}{100\%} \cdot 13800 W \approx 77.6 W$$

Przykłady do kolokwium N3

III. Pomiary impedancji, indukcyjności, dobroci, pojemności, stratności

Przykład 1. Podczas pomiaru impedancji obiektu indukcyjnego wskazanie woltomierza $U_V=121\text{ V}$, wskazanie amperomierza $I_A=3,45\text{ A}$, rezystancja $R_{ob}=20,5\ \Omega$, częstotliwość $f=50\text{ Hz}$. Wyznaczyć:

1. Impedancje obiektu Z_{ob} .
2. Indukcyjność obiektu L_{ob} .
3. Dobroć obiektu indukcyjnego

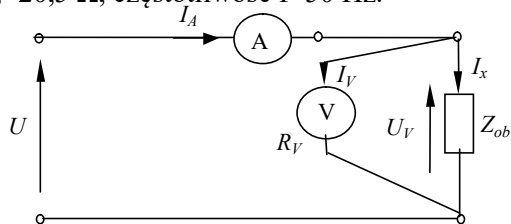
Rozwiązanie:

1) Impedancja obiektu $Z_{ob} = \frac{U_V}{I_A} = \frac{121\text{ V}}{3,45\text{ A}} \approx 35,072\ \Omega$.

2a) Reaktancja obiektu $X_{ob} = \sqrt{Z_{ob}^2 - R_{ob}^2} = \sqrt{35,072^2 - 20,5^2} \approx 28,457\ \Omega$ $Z = \sqrt{R^2 + X^2}$

2b) Indukcyjność obciążenia: $L_{ob} = \frac{X_{ob}}{2\pi f} = \frac{28,457\ \Omega}{2\pi \cdot 50\text{ Hz}} \approx 90,58\text{ mH}$

3) Dobroć obiektu indukcyjnego: $Q_{ob} = \frac{X_{ob}}{R_{ob}} = \frac{28,457\ \Omega}{20,5\ \Omega} \approx 1,39$

Przykład 2: Podczas pomiaru impedancji obiektu pojemnościowego wskazanie woltomierza $U_V=480\text{ V}$, wskazanie amperomierza $I_A=0,435\text{ A}$, rezystancja (w układzie zastępczym równoległym) $R_{ob}=12,5\text{ k}\Omega$, częstotliwość $f=50\text{ Hz}$. Wyznaczyć:

1. Admitancje obiektu Y_{ob} .
2. Pojemność obiektu C_{ob} .
3. Stratność obiektu pojemnościowego

Rozwiązanie:

1) Admitancja obiektu $Y_{ob} = \frac{I_A}{U_V} = \frac{0,435\text{ A}}{480\text{ V}} \approx 9,063 \cdot 10^{-3}\text{ S}$.

2). Pojemność obiektu: $C_{ob} = \frac{\sqrt{Y_{ob}^2 - \frac{1}{R_{ob}^2}}}{2\pi f} = \frac{\sqrt{(9,063 \cdot 10^{-3})^2 - \frac{1}{12500^2}}}{2\pi \cdot 50\text{ Hz}} \approx 2,874 \cdot 10^{-6}\text{ F} = 2,874\ \mu\text{F}$

3) Stratność obiektu pojemnościowego: $\text{tg}\delta_p = \frac{1}{R_{ob} \cdot 2\pi f C_{ob}} = \frac{1}{12500\ \Omega \cdot 2\pi \cdot 50\text{ Hz} \cdot 2,874 \cdot 10^{-6}\text{ F}} \approx 0,089$

Przykład 3: Podczas pomiaru impedancji odbiornika jednofazowego wskazanie woltomierza $U_V=225\text{ V}$ (zakres 300 V , klasa dokładności 1.0), wskazanie amperomierza $I_A=3,45\text{ A}$ (zakres 5 A , klasa 1.5) Wyznaczyć:

1. Impedancje obiektu Z_{ob} .
2. Względne niepewności wskazań mierników.
3. Względna niepewność pomiaru impedancji obiektu.
4. Bezwzględna niepewność pomiaru impedancji obiektu.

Rozwiązanie:

1) Impedancje obiektu $Z_{ob} = \frac{U_V}{I_A} = \frac{225\text{ V}}{3,45\text{ A}} \approx 65,217\ \Omega$.

2a) Względna niepewność pomiaru napięcia $u_{B,rel}(U) = \frac{k_U U_{nV}}{\sqrt{3} U_V} = \frac{1,0 \cdot 300\text{ V}}{\sqrt{3} \cdot 225\text{ V}} \approx 0,770\%$

2b) Względna niepewność pomiaru prądu $u_{B,rel}(I) = \frac{k_I I_{nA}}{\sqrt{3} I_A} = \frac{1,5 \cdot 3\text{ A}}{\sqrt{3} \cdot 3,45\text{ A}} \approx 0,945\%$

3) Względna złożona niepewność pomiaru impedancji $u_{c,rel}(Z) = \sqrt{u_{B,rel}^2(U) + u_{B,rel}^2(I)} = \sqrt{0,770^2 + 0,945^2} = 1,219\%$

4) Bezwzględna złożona niepewność pomiaru impedancji

$u_{c,rel}(Z) = \frac{u_{c,rel}(Z) \cdot Z_{ob}}{100\%} = \frac{1,219\% \cdot 65,217\ \Omega}{100\%} \approx 0,795\ \Omega \approx 1,0\ \Omega$

Przykład 4: Podczas pomiaru indukcyjności odbiornika jednofazowego wartość częstotliwości $50,0\text{ Hz}$ (względna niepewność standardowa $0,15\%$) wskazanie woltomierza $U_V=227,4\text{ V}$ (zakres

250 V, klasa dokładności 0.5), wskazanie amperomierza $I_A=4.457$ A (zakres 5A, klasa 0.5).
 Rezystancja na prądzie stałym jest znana: $R_{ob}=25.45$ Ω ze względną niepewnością standardową 0.25 %. Wyznaczyć:

1. Impedancje obiektu Z_{ob} .
2. Indukcyjność obiektu
3. Względną złożoną niepewność pomiaru impedancji.
4. Względną niepewność pomiaru indukcyjności obiektu.
5. Bezwzględna niepewność pomiaru indukcyjności obiektu.

Rozwiązanie:

1) Impedancje obiektu $Z_{ob} = \frac{U_V}{I_A} = \frac{227.5 V}{4.457 A} \approx 51.043 \Omega$.

2a) Reaktancja obiektu $X_{ob} = \sqrt{Z_{ob}^2 - R_{ob}^2} = \sqrt{51.043^2 - 25.45^2} \approx 44.246 \Omega$

2b) Indukcyjność obciążenia: $L_{ob} = \frac{X_{ob}}{2\pi f} = \frac{44.246}{2\pi \cdot 50} \approx 140.84$ mH

3a) Względna niepewność pomiaru napięcia $u_{B,rel}(U) = \frac{kI_V U_{nV}}{\sqrt{3} U_V} = \frac{0.5 \cdot 250V}{\sqrt{3} 227.5V} \approx 0.317\%$

3b) Względna niepewność pomiaru prądu $u_{B,rel}(I) = \frac{kI_A I_{nA}}{\sqrt{3} I_A} = \frac{0.5 \cdot 5 A}{\sqrt{3} 4.457 V} \approx 0.324\%$

3c) Względna złożona niepewność pomiaru impedancji $u_{c,rel}(Z) = \sqrt{u_{B,rel}(U)^2 + u_{B,rel}(I)^2} = \sqrt{0.317^2 + 0.324^2} = 0.453\%$

4a) Względna niepewność pomiaru indukcyjności obiektu:

$$u_{c,rel}(L) = \sqrt{u_{B,rel}(f)^2 + \frac{Z_{ob}^4 u_{c,rel}(Z)^2 + R_{ob}^4 u_{c,rel}(DR)^2}{X^4}} = \sqrt{0.15^2 + \frac{51.043^4 \cdot 0.453^2 + 25.45^4 \cdot 0.25^2}{44.246^4}} = 0.627\%$$

4b) Bezwzględna złożona niepewność pomiaru indukcyjności obiektu

$$u_{c,rel}(L) = \frac{u_{c,rel}(L) \cdot L_{ob}}{100\%} = \frac{0.627\% \cdot 140.84mH}{100\%} \approx 0.88$$
 mH

Przykłady do kolokwium N3

IV. Pomiary LCR mostkiem MT4090

Dane mostku MT4090 podano w tabelach na końcu tego tekstu

Przykład 1. Podczas pomiaru indukcyjności na częstotliwości 1 kHz wskazanie miernika $L_x = 25.35$ mH. Wyznaczyć:

- 1) bezwzględną niepewność wyniku pomiaru indukcyjności.
- 2) względną niepewność wyniku pomiaru indukcyjności.

Rozwiązanie:

1) Według zadanej częstotliwości (1 kHz) oraz wyniku parametry niepewności znajdziemy w Tabeli 2 w 3-m wierszu oraz 7 kolumnie (zakres 15.91 mH $\div$ 159.1 μ H): WMBD= $\pm 0.5\%$, $c=1$. Tj.

- 2) Bezwzględna niepewność standardowa wyniku pomiaru indukcyjności:

$$u_B(L) = \frac{\frac{0.5\% \cdot 25.35 \text{ mH}}{100\%} + 1 \cdot 0.01 \text{ mH}}{\sqrt{3}} = 0.0790 \text{ mH}$$

- 2) Względna niepewność standardowa wyniku pomiaru indukcyjności:

$$u_{B,rel}(L) = \frac{0.5\% + \frac{1 \cdot 0.01 \text{ mH}}{25.35 \text{ mH}} 100\%}{\sqrt{3}} = 0.311 \%$$

Przykład 2. Podczas pomiaru pojemności kondensatora na częstotliwości 200 kHz wskazanie miernika $C_x = 37.82$ pF. Wyznaczyć:

- 1) bezwzględną niepewność wyniku pomiaru pojemności.
- 2) względną niepewność wyniku pomiaru pojemności.

Rozwiązanie:

1) Według zadanej częstotliwości (200 kHz) oraz wyniku parametry niepewności znajdziemy w Tabeli 1 w ostatnim wierszu oraz 4 kolumnie (zakres 7.957 pF $\div$ 79.57 pF): WMBD= $\pm 1\%$, $c=1$. Tj.

- 2) Bezwzględna niepewność standardowa wyniku pomiaru pojemności:

$$u_B(C) = \frac{\frac{1\% \cdot 37.82 \text{ pF}}{100\%} + 1 \cdot 0.01 \text{ pF}}{\sqrt{3}} = 0.224 \text{ pF}$$

- 2) Względna niepewność standardowa wyniku pomiaru pojemności:

$$u_{B,rel}(C) = \frac{1\% + \frac{1 \cdot 0.01 \text{ pF}}{37.82 \text{ pF}} 100\%}{\sqrt{3}} = 0.593 \%$$

Przykład 3. Na częstotliwości 10 kHz mierzona pojemność, uzyskano wyniki: $C_x = 56.78$ nF; stratność $D_x = 0.024$. Wyznaczyć:

- 1) bezwzględną niepewność standardową wyniku pomiaru stratności:

Rozwiązanie:

- 1) Impedancja kondensatora

$$Z_C = X_C = \frac{1}{2\pi f C_x} = \frac{1}{2\pi \cdot 10 \cdot 10^3 \text{ Hz} \cdot 56.78 \cdot 10^{-9} \text{ F}} = 280.3 \Omega$$

2) Według tabeli 3 dla $f=10$ kHz oraz $Z_c=280.3 \Omega$ z 6-jej kolumny i 2-go wiersza MBD(D_x)= ± 0.002 .

- 3) Bezwzględna niepewność standardową wyniku pomiaru stratności:

$$u_B(Dx) = \frac{0.002}{\sqrt{3}} = 0.00115$$

Przykład 4. Na częstotliwości 1 kHz mierzona indukcyjność, uzyskano wyniki:
 $L_x = 122.3 \text{ mH}$; dobroć $Q_x = D_x = 30$. Wyznaczyć bezwzględną niepewność standardową
wyniku pomiaru dobroci:

1) Impedancja indukcyjnościowa

$$Z_L = X_L = 2\pi f C_x = 2\pi \cdot 10^3 \text{ Hz} \cdot 122.3 \cdot 10^{-3} \text{ H} = 768.4 \Omega$$

2) Według tabeli 3 dla $f=1 \text{ kHz}$ oraz $Z_c=768.4 \Omega$ z 6-ej kolumny i 2-go wiersza
 $MBD(D_x) = \pm 0.002$.

3) Bezwzględna niepewność standardową wyniku pomiaru dobroci:

$$u_B(Dx) = 30^2 \frac{0.002}{\sqrt{3}} \approx 1.0$$

Tabela 3. Dokładność pomiaru dobroci D oraz kąta stratności θ

Dokładność pomiaru współczynnika stratności (D):

Zx Często.	20M ~ 10M (Ω)	10M ~ 1M (Ω)	1M ~ 100k (Ω)	100k ~ 10k (Ω)	10k ~ 1k (Ω)	1k ~ 100 (Ω)	100 ~ 1 (Ω)	1 ~ 0,1 (Ω)
100Hz	$\pm 0,020$ ●	$\pm 0,010$	$\pm 0,005$	$\pm 0,002$	$\pm 0,002$	$\pm 0,002$	$\pm 0,005$	$\pm 0,010$ ●
120Hz								
1kHz								
10kHz	$\pm 0,050$ ●	$\pm 0,020$						
100kHz 200kHz ●	–	$\pm 0,050$	$\pm 0,020$	$\pm 0,010$	$\pm 0,004$	$\pm 0,010$	$\pm 0,020$	$\pm 0,050$

Dokładność pomiaru kąta stratności (θ):

Zx Często.	20M ~ 10M (Ω)	10M ~ 1M (Ω)	1M ~ 100k (Ω)	100k ~ 10k (Ω)	10k ~ 1k (Ω)	1k ~ 100 (Ω)	100 ~ 1 (Ω)	1 ~ 0,1 (Ω)
100Hz	$\pm 1,046$ ●	$\pm 0,523$	$\pm 0,261$	$\pm 0,105$	$\pm 0,105$	$\pm 0,105$	$\pm 0,261$	$\pm 0,523$ ●
120Hz								
1kHz								
10kHz	$\pm 2,615$ ●	$\pm 1,046$						
100kHz 200kHz ●	–	$\pm 2,615$	$\pm 1,046$	$\pm 0,409$	$\pm 0,209$	$\pm 0,409$	$\pm 1,046$	$\pm 2,615$